

PARLAMENTARNI IZBORI NA KOSOVU¹

PRELIMINARNO SAOPŠTENJE

Uspešni izbori učvršćuju napredak demokratije na Kosovu

Priština, 9. jun 2014.

Rezime

- Izbori održani 8. juna 2014. godine bili su transparentni i dobro organizovani i učvrstili su napredak postignut prilikom opštinskih izbora 2013. Dan izbora je protekao mirno i bez većih incidenata dok su birači glasali širom Kosova, uključujući tu i sever. Kandidati su slobodno obavljali aktivnosti kampanje i uzdržavali su se od zapaljivih poruka. Ovaj kratak rok za održavanje prevremenih izbora negativno je, međutim, uticao na neke od aspekata procesa.
- Postupak otvaranja, glasanja, zatvaranja i prebrojavanja na dan izbora posmatrači iz EU EOM-a ocenili su pozitivno. Građani su, uključujući i sever, iskoristili svoje pravo da glasaju. Bilo je nekih izolovanih prijavljenih slučajeva neprikladnog ponašanja, i to su rešavali odgovarajući organi.
- Zakonski okvir koji je regulisao prethodne parlamentarne i opštinske izbore ostao je na snazi i prilikom ovih izbora. Uprkos brojnim pokušajima da se izvrši reforma izbornog sistema na Kosovu, nisu rešeni nedostaci koji su bili primećeni prilikom poslednja dva izborna procesa. Ipak, zakonodavstvo pruža dovoljno osnove za demokratske izbore u skladu sa međunarodnim instrumentima koje je Kosovo preuzelo kao obavezu u svom Ustavu.
- Odluka da se izbori sazovu u najkraćem mogućem roku nakon raspuštanja Skupštine, iako je u skladu sa zakonom, imala je uticaj na niz aspekata izbornog procesa. Tom odlukom su stvorene dodatne poteškoće i izazovi za blagovremenu organizaciju izbora i za zakonske rokove za žalbe i prigovore pre dana izbora. Time je takođe i zvanična kampanja skraćena na deset dana.
- Svi slojevi izborne administracije su obavili svoj posao na transparentan način. Uprkos kratkom vremenu koje je imala na raspolaganju, izborna administracija je na tehničkom nivou dobro organizovala izbore, ispunjavajući većinu svojih operativnih rokova, ubrajajući ovde i obuku članova biračkih odbora, štampanje materijala i glasačkih listića i

¹Ovaj naziv, bez prejudiciranja statusa Kosova, u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti 1244 (1999) i mišljenjem Međunarodnog suda pravde (MSP) o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

dostavljanje izbornog materijala. Ipak, neka odlaganja i kašnjenja u odlučivanju i aktivnostima Centralne izborne komisije (CIK) nisu doprinela povećanju nivoa poverenja građana u njen rad.

- Kampanja je u većem delu Kosova bila žustra. Kandidati su bili u mogućnosti da slobodno sprovede kampanju, koja je u završnim danima bila intenzivirana. Kandidati su se bili usredsredili na ekonomska i socijalna pitanja umesto nacionalističke retorike, i rečnik zapaljivih poruka nije upotrebljavan.
- Sloboda medija je sveukupno poštovana. Iako je izveštavanje u vezi sa kampanjom u vestima bilo, generalno gledano, uravnoteženo i ravnopravno, obimno izveštavanje o političkim partijama u udarnim terminima, preko neregulisanog, plaćenog prostora (pored regulisanih političkih promotivnih spotova), negativno je uticalo je ravnotežu izveštavanja. TV kanali su korišćenjem „rupa“ u zakonodavstvu primenjivali cene „o kojima se možemo dogovarati“ za sponzorisanu izveštavanje, što umanjuje ravnopravnost takmaca predviđenu zakonom.
- Kampanja je u medijima *de facto* počela daleko pre zvaničnog perioda, a svih šest parlamentarnih stranaka kosovskih Albanaca je sprovodilo kampanju, s tim da je tokom 20 dana pre zvanične kampanje PDK dobijao više prostora u izveštavanju na javnom servisu RTK 1. Nezavisna komisija za medije (NKM) izdala je takođe i pet upozorenja zbog emitovanja reklamnih spotova političkih partija pre početka zvaničnog perioda za kampanju.
- Srpska zajednica je ušla u izborni proces nezadovoljna prestankom važenja prelaznog aranžmana za sistem „rezervisanih“ mesta i primenom, po prvi put, sistema „garantovanih“ mesta. Privremena obustava izbornih priprema i odsustvo kampanje na severu uticali su na ostvarenje prava glasača da budu prikladno informisani. Političke partije na jugu su slobodno i bez incidenata vodile predizbornu kampanju, a Srpska lista je ponovo nastavila svoje aktivnosti tokom poslednja tri dana kampanje.
- Kriterijumi kvalifikovanosti za program glasanja van Kosova su takvi da omogućavaju široku uključenost, a CIK je dobro razjasnio procedure za pristup programu. Više od 16.000 birača od njih 29.754 podnelo je uspešne prijave za glasanje, a oko 15.000 njih je i glasalo. Birači čije su žalbe povodom odluka o njihovim prijavama prihvaćene, njih 206, možda neće moći da glasaju zbog kratkog vremenskog okvira za glasanje van Kosova. Pored toga, oni čije su žalbe odbijene nisu imali vremena da traže konačni pravni lek pre dana izbora.

Izborna posmatračka misija Evropske unije (EU EOM) prisutna je na Kosovu od 20. maja 2014. godine, po pozivu predsednice Kosova 8. maja. Na čelu misije je šef posmatračke misije Roberto Gualtieri (Roberto Gualtieri), poslanik Evropskog Parlamenta. EU EOM je širom zemlje rasporedio ukupno 96 svojih posmatrača iz 26 zemalja članica EU, kao i Norveške i Švajcarske, kako bi pratili celokupan izborni proces u odnosu na međunarodne obaveze koje se odnose na demokratske izbore, kao i u odnosu na zakone

Kosova. Dvadeset šest posmatrača iz diplomatskih predstavništava zemalja članica EU, Norveške i Švajcarske, kao i iz Kancelarije EU/EUSR, takođe se pridružilo misiji na sam dan izbora. Na dan izbora, posmatrači su posetili 510 biračkih mesta u 353 biračka centra, kako bi pratili i nadgledali glasanje i prebrojavanje glasova.

Ovo preliminarno saopštenje objavljuje se pre završetka izbornog procesa. Konačna ocena izbora zavisiće, delom, od sprovođenja preostalih faza izbornog procesa, a naročito od tabeliranja rezultata, kao i rešavanja eventualnih prigovora i žalbi koje se podnesu posle završetka izbora. EU EOM ostaje na Kosovu radi posmatranja i praćenja razvoja događaja nakon izbora, i objaviće svoj konačni izveštaj, sa detaljnim preporukama, u roku od dva meseca od završetka izbornog procesa.

EU EOM je u svojim nalazima i zaključcima nezavisan i pridržava se Deklaracije o principima za međunarodno posmatranje izbora, koja je potpisana u Ujedinjenim nacijama u oktobru 2005.

Preliminarni nalazi

Osnovne informacije

Prevmerni izbori za Skupštinu Kosova 2014. godine su drugi po redu parlamentarni izbori koji se održavaju nakon proglašenja nezavisnosti 2008. godine, i prvi parlamentarni izbori koji će se održati širom Kosova prema kosovskom izbornom zakonu posle zaključivanja briselskog Sporazuma o normalizaciji odnosa između Beograda i Prištine.

Budući da je bilo tvrdnji o široko rasprostranjenim nepravilnostima tokom izbora za Skupštinu Kosova 2010. godine, prvih koje su organizovale kosovske institucije, izbori 2014. su izuzetno važan test kredibiliteta. Prevmerni izbori su inicirani glasanjem o raspuštanju Skupštine, čime je okončan niz pat - pozicija.

Glasači su pozvani da glasaju za raspodelu 120 mesta u Skupštini Kosova, od čega je 10 zagarantovanih mesta za Srbe i 10 za ostale nevećinske zajednice. Od 30 političkih subjekata potvrđenih za učestvovanje na ovim izborima, devet je iz albanske, a 21 je iz nevećinskih zajednica.

Zakonski okvir

Zakonski okvir pruža dovoljno osnova za demokratske izbore u skladu je sa međunarodnim sporazumima koje je Kosovo preuzelo kao obavezu i unelo u svoj Ustav. Ustav Kosova predviđa direktnu primenjivost nekoliko međunarodnih sporazuma i instrumenata, uključujući ovde i Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i njene protokole, kao i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima.

Od parlamentarnih izbora 2010. godine dva puta se neuspešno pokušavalo sa sprovođenjem sveobuhvatne reforme izbornog sistema, ne bi li se tako rešili nedostaci koji su ranije uočeni. Međutim, zakonodavstvo koje reguliše izbore u velikoj meri još uvek nije izmenjeno. Promenama Krivičnog zakona izvršenim 2012. godine povećan je spisak krivičnih dela koja se odnose na izbore i uvedene su oštrije kazne sa ciljem prevencije i odvraćanja od izbornih prekršaja.

Neki od nedostataka koje je EU EOM uočio u zakonu su: mogućnost skraćivanja rokova unutar izbornog kalendara, uključujući tu i period za kampanju; zatim, nije jasno kako bi dodeljivanje mesta trebalo da se sprovede u odnosu na sistem garantovanih mesta za nevećinske političke subjekte; pravilo o zastupljenosti etničkih zajednica u telima za upravljanje izborima je veoma uopšteno; nedostaju zaštitne mere u zakonu kojima će se garantovati jednake mogućnosti i prilike za medijske kampanje političkih subjekata; i nisu jasna ograničenja u ovlašćenjima CIK-a i IPŽP-a u slučajevima kada je potrebno naložiti ponovno prebrojavanje glasova ili ponavljanje izbora.

Shodno zakonu, prevremeni izbori moraju biti održani u roku od 30 do 45 dana od dana raspuštanja Skupštine. Predsednica Kosova je odlučila da sazove održavanje izbora za 30 dana, što je zahtevalo skraćivanje rokova u izbornom kalendaru. Iako je ovaj postupak u skladu sa zakonom, to je predstavljalo dodatni izazov za pravovremeno organizovanje izbora i za zakonske rokove za žalbe i prigovore pre dana izbora. Na ovaj način predizborna kampanja je takođe skraćena na deset dana.

Kosovo je uređeno kao jedinstvena izborna jedinica sa 120 poslanika koji se biraju direktno, po sistemu otvorene liste. Raspodela mesta se vrši proporcionalno, u srazmeri sa zastupljenošću u skladu sa Sant-Lagijevom (*Sainte-Laguë*) metodom.

Shodno Ustavu, sistem „rezervisanih“ mesta za političke subjekte iz manjinskih zajednica (korišćen kao prelazna mera za dva prethodna zakonodavna saziva) zamenjen je stalnim sistemom koji dodeljuje 20 „garantovanih“ mesta. Deset mesta je garantovano za kosovske Srbe, a preostala mesta su za bošnjačku, tursku, goransku, romsku, aškalijsku i egipćansku zajednicu. Politički subjekti koji zastupaju manjinske zajednice izuzeti su od cenzusa predviđenog zakonom od 5%.

Zastupljenost nevećinskih zajednica u organima za sprovođenje i upravljanje izborima (OIK i BO) nije garantovana zakonom, koji sadrži samo opšte pravilo koje glasi da CIK ulaže napore da obezbedi da sve etničke zajednice koje čine značajan udeo u dotičnim opštinama budu pravično zastupljene u opštinskim izbornim komisijama. Birački odbori bi samim tim trebalo da odražavaju sastav OIK-a.

Zakon predviđa da najmanje 30% kandidata svakog političkog subjekta i najmanje 30% od ukupnog broja mesta u Skupštini Kosova mora biti obezbeđeno za manje zastupljeni pol. Ova odredba, iako je važna da bi se osigurala zastupljenost žena, ne poklapa se dobro sa trenutnim sistemom otvorenih lista, gde birači iskazuju svoju volju glasanjem za svog kandidata.

Izborna administracija

Centralna izborna komisija (CIK) je stalno telo, sastavljeno od članova koji predstavljaju šest najvećih parlamentarnih grupa u Skupštini i četiri nevećinske grupe. CIK je konkretno za ove

izbore imenovao 38 opštinskih izbornih komisija (OIK) i 2.374 biračkih odbora (BO). CIK je jedini organ koji ima ovlašćenja da donosi odluke o svim aspektima izbora, a opštinske izborne komisije izvršavaju njegove instrukcije.

Svi delovi izborne administracije obavljaju svoj posao na transparentan način, na otvorenim sastancima i slanjem informacija izbornim akterima i javnosti. Domaći, kao i posmatrači iz političkih partija, akreditovani su u velikom broju bez ikakvih značajnih prepreka. Ipak, Internet strana CIK-a se ne ažurira uvek pravovremeno i u nekim slučajevima je obezbeđivanje prevoda teklo sporo.

Uprkos kratkom vremenskom roku, izborna administracija je na tehničkom nivou dobro organizovala izbore, ispunjavajući većinu svojih operativnih rokova, uključujući ovde i obuku biračkih odbora, štampanje priručnika i glasačkih listića i dostavljanje izbornog materijala. CIK je organizovao obimnu kampanju edukacije birača, uz edukaciju i za birače koji glasaju izvan Kosova. Komunikacija između CIK-a i opštinskih izbornih komisija funkcioniše dobro, osim sa severnim opštinama, gde komunikacija nije uvek pravovremena.

Povremena kašnjenja u odlučivanju i aktivnostima CIK-a, nisu dobro poslužila jačanju poverenja građana u rad ovog tela. Uprkos obimnim diskusijama o proceduri za dodeljivanje poslaničkih mesta u Skupštini, precizna formula nije bila dostupna do tek nekoliko dana pre samog dana izbora. Odluka CIK-a da se zabrani upotreba određenih postera, doneta neposredno uoči zvaničnog početka kampanje, bila je nepravovremena i izazvala je nepotrebne poteškoće za partije koje učestvuju u kampanji, a IPŽP je na kraju tu odluku poništio. CIK je takođe formirao i radnu grupu za razmatranje predloga da se pre dana održavanja izbora donese odluka o kompletnom ponovnom prebrojavanju listića sa svih biračkih mesta u glavnom centru za prebrojavanje. Ovo ukazuje na nedostatak poverenja u biračke odbore, a bilo bi i u suprotnosti sa zakonom.

Uloga OEBS-a u četiri opštine na severu bila je usmeravanje opštinskih izbornih komisija; zatim, pomoć u transportu prijave za glasanje putem pošte; i, kada je neophodno, u saradnji sa CIK-om, pomoć u prevozu izbornog materijala; takođe i savetovanje i tehnička pomoć biračkim odborima.

Registracija birača

U konačni birački spisak, koji se zasniva na podacima civilnog registra koji vodi Ministarstvo unutrašnjih poslova, upisano je 1.782.454 birača. Kriterijumi za ostvarivanje prava glasa su sveobuhvatni, pokrivaju i sve potencijalne birače koji bi imali pravo na državljanstvo, ali koji zbog migracija stanovništva u proteklim decenijama možda nisu formalno državljanji Kosova.

Uprkos nedavnom „čišćenju“ civilnog registra, uz skidanje sa spiska oko 20.000 preminulih lica, poverenje u tačnost biračkog spiska ostalo je slabo. Glavni izvor zabrinutosti političkih subjekata jeste procenjeni broj od oko 500.000 ljudi koji ne žive na Kosovu, a još uvek su upisani u civilni registar i birački spisak.

EOM je primetio da preliminarni birački spiskovi nisu uvek bili na raspolaganju građanima za konsultacije i proveru tokom perioda za prigovore, kako je predviđeno zakonom. Ovaj period je

produžen sa jednog na tri dana, ali nije bilo birača koji su uložili prigovor na birački spisak zbog nepreciznosti ili propusta.

Glasanje van Kosova

Birači koji žive van Kosova mogu učestvovati na izborima za Skupštinu preko programa za glasanje van Kosova. Kriterijumi za ostvarivanje prava glasa su takvi da uključuju sva lica sa pravom glasa, a instrukcije koje je CIK obezbedio su obimne i adekvatno prevedene. Ipak, period za prijavljivanje je trajao samo jednu nedelju dana. Podnosioci prijave su morali da dostave dokumente pomoću kojih se dokazuje njihov identitet, zajedno sa dokumentima koji pokazuju njihovu povezanost sa Kosovom, u skladu sa zakonom. Bez tih dokumenata prijave nisu mogle biti prihvaćene. Podnosioci koji su ovo uspešno rešili prilikom prethodnih izbora, nisu morali da se ponovo prijavljuju, već samo da podnesu zahtev za glasački paket.

CIK je primio 29.754 prijave (87% iz Srbije) i ukupno 16.569 je prihvaćeno u prvom stepenu; ti podnosioci su uključeni u spisak glasača van Kosova i primili su glasački listić na vreme. Od ukupnog broja onih koji su odbijeni, njih 9.172 je podnelo žalbu IPŽP-u, koji je prihvatio samo 206 žalbi. Po mišljenju obeju ovih institucija, velika većina podnosilaca/žalilaca nije priložila neophodne dokumente kojima se dokazuje da mogu da ostvare pravo, kako je predviđeno zakonom.²

Podnosioci čije su žalbe prihvaćene upisani su u spisak glasača van Kosova, ali nije jasno da li su bili u stanju da glasaju³ pre roka koji je istekao 6. juna. Pored toga, oni čije su žalbe rešene nepovoljno po njih, nisu imali vremena da podnesu žalbu Ustavnom sudu. Kao rezultat toga, povređeno je njihovo pravo da traže pravni lek. Još jednom je izuzetno kratak vremenski okvir, koji je nastao usled raspisivanja prevremenih izbora, uticao na pravo glasa.

CIK je, preko poštanskog sistema i zahvaljujući saradnji sa OEBS-om kod prevoza materijala iz Srbije, primio 15.000 koverata. Prebrojavanje ovih glasova u Centru za prebrojavanje i rezultate (CPR) je u toku.

Registracija kandidata/političkih partija (lista)

Registracija kandidata sprovedena je na način koji podrazumeva sveobuhvatnost i uključivanje svih. Svako lice sa biračkog spiska kvalifikovano je da bude kandidat. Registrovane političke partije su automatski potvrđene (potvrđena je njihova kvalifikovanost za učestvovanje), osim ako sopstvenom voljom ne iskažu stav da neće učestvovati na izborima. Centralna izborna komisija je potvrdila 30 političkih subjekata: 18 političkih partija, sedam građanskih inicijativa, četiri koalicije, kao i jednog nezavisnog kandidata. Prilikom registracije i potvrđivanja, politički subjekti imaju mogućnost da se izjasne da su predstavnici neke od manjinskih zajednica. Među potvrđenim političkim subjektima, 21 od njih predstavljao je manjinske zajednice: pet iz redova kosovskih Srba, šest bošnjačkih, dva turska, dva romska, dva aškalijska i dva egipćanska politička subjekta.

²Pravo glasa je predviđeno članom 25 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima od 23. marta 1976.

³Pravo na pravni lek je predviđeno članom 2.3 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima od 23. marta 1976.

Kampanja

Aktivnosti kampanje bile su primetne još od momenta raspisivanja izbora, osim na severu. Međutim, kampanja je zvanično započela tek deset dana uoči izbora. Učesnici su bili u stanju da kampanju sprovode slobodno, a intenzitet kampanje je pojačan tokom završnih dana. Većina partija sprovodila je aktivnosti „od vrata do vrata“ i sastanke sa manjim brojem učesnika, uz deljenje vizit kartica ili letaka, dok su veći politički subjekti takođe koristili i bilborde, velike skupove, ali su, na prvom mestu i kao najvažniji, korišćeni plaćeni termini na glavnim TV kanalima, čemu je pridodata i dinamična upotreba platformi društvenih mreža. Nekoliko političkih subjekata prijavilo je posmatračima iz EU EOM-a da je službenicima iz javnog sektora bilo nalagano da prisustvuju predizbornim mitinzima.

Kandidati su bili usredsređeni na ekonomski razvoj, zapošljavanje i investicije. U većem delu kampanje, sveukupni ton je bio umeren, mada su se u završnim danima neke partije dohvatile nacionalističkih tema. Uz vrlo mali broj izuzetaka, svi kandidati, bilo da predstavljaju albansku većinu ili manjinske zajednice, svoje poruke su upućivali samo sopstvenoj zajednici, i samo na svom jeziku. Političkim partijama nastavljaju da dominiraju muškarci, a i mediji daju mnogo opširnije priloge o muškim kandidatima.

U kampanji su dominirale glavne kosovske parlamentarne partije (PDK, LDK, AAK, VV, AKR). Sve glavne opozicione političke partije su kritikovale korišćenje javnog TV servisa od strane PDK-a, obuhvatajući ovde i period pre kampanje, a partije su takođe iskazale i zabrinutost u vezi sa njihovim navodnim zloupotrebama javnih resursa.

Prestanak važenja sistema rezervisanih poslaničkih mesta i primena sistema garantovanih mesta izazvali su nezadovoljstvo u srpskoj zajednici. U ovom kontekstu, 28. maja, četiri predsednika opština sa severa Kosova odlučili su da suspenduju izbore i zapretili su da će bojkotovati izbore, navodeći kao razlog odluku CIK-a koja se odnosi na sastav biračkih odbora, kao i korišćenje glasačkih listića koji na sebi imaju grb Kosova. Dana 3. juna, nakon intervencije srpskog premijera, Srpska lista je aktivno započela sa kampanjom na jugu, bez incidenata. Na severu, lideri Srpske liste su se najzad saglasili da ne bojkotuju izbore, ali tamo nije bilo aktivnosti kampanje. Međutim, suspendovanje izbornih aktivnosti imalo je na severu svoj uticaj na građansko pravo na sprovođenje izborne kampanje i na pravo glasača da budu informisani.

Mediji

Sloboda medija je generalno poštovana i mediji su opširno pokrivali izbornu kampanju, pružajući gledaocima i čitaocima širok spektar novosti, debata i intervjuja. Nije bilo prijavljenih incidenata u kojima bi učestvovali novinari, a većina sagovornika rekla je medijima da su se osećali slobodnim da obavljaju svoj posao. Mediji su se uzdržavali od zapaljivih poruka, mada su mnogi od njih svoje izveštavanje ograničili samo na sopstvenu zajednicu. Debate između pripadnika različitih etničkih zajednica praktično nisu ni postojale.

Medijska kampanja je *de facto* započeta pre zvaničnog starta tog perioda. Pet televizijskih kanala dobilo je upozorenja od Nezavisne komisije za medije (NKM), koja je ustavno telo čiji je posao da nadgleda aktivnosti emitera, koji su, pak, optuživani da emituju reklamne spotove ili programe

koje sponzorišu političke partije pre 28. maja, a to predstavlja praksu koja krši konkretnu uredbu NKM-a⁴. Opozicija se u velikoj meri žalila zbog neravnopravnog tretmana kod javne televizije RTK tokom predizbornog perioda, kao i zbog previše opširnog pokrivanja i praćenja koje je ovaj TV kanal činio u vezi sa aktivnostima premijera Hašima Tačija (Hashim Thaçi). Analizom perioda pre kampanje, koju je uradio EU EOM, zaključeno je da je u svojim večernjim vestima RTK izveštavao o svih šest najvećih političkih partija kosovskih Albanaca, mada je više prostora u izveštavanju davano PDK-u⁵.

Mada zakon uređuje zakup i emitovanje političkih reklamnih spotova, on ne ograničava sponzorisanost izveštavanje o izbornim aktivnostima i događajima. Tokom zvanične kampanje, sponzorisanost televizijsko izveštavanje o događajima korišćeno je kao sredstvo kampanje u tolikoj količini da su mnogi sagovornici rekli da tako nešto tokom prethodnih izbora nije bilo viđeno. Televizijski kanali su iskoristili rupe u zakonu da bi primenjivali cene „o kojima se može pregovarati“ za sponzorisanost izveštavanje, što predstavlja praksu koja se ne čini doslednom u odnosu na Zakon o opštim izborima, koji uređuje da postoji ravnopravan tretman među političkim rivalima.

U svojim informativnim programima i tokom kampanje, javni servis RTK 1 veću minutažu dao je pokrivanju događaja čiji su akteri kandidati iz PDK-a i LDK-a⁶. Ostali parlamentarni subjekti kosovskih Albanaca, njih četiri (AKR, AAK, Samoopredeljenje i Nisma), bili su takođe pokriveni u velikoj meri. U programima vesti na javnom TV kanalu na srpskom jeziku, RTK 2, Srpska lista bila je medijski više pokrivena nego njihov glavni konkurent PDS (Progresivna demokratska stranka).

Izveštavanje privatnih televizija TV21 i Klan Kosova bilo je uravnoteženo, mada su ovi drugi davali manje prostora političkim subjektima AKR i Nisma. Mediji koji su u sastavu privatne Koha Grupe (KTV kanal i dnevne novine Koha Ditore) imali su jasno izražen negativan stav prema PDK-u. Dnevne novine Kosova Sot iskazivale su veoma sličan stav u odnosu na LDK. Dnevni list Tribuna davao je partiji AKR skoro isti vremenski prostor kao i drugoj i trećoj, PDK i LDK, zajedno. Izveštavanje dnevnih novina Zeri izgleda da je bilo više uravnoteženo, uz najviše izveštaja koji su se odnosili na partije PDK, LDK i Samoopredeljenje.

Medijsko pokrivanje ženskih kandidata bilo je na veoma niskom nivou u vestima, mada su televizija KTV i Radio Kosovo obezbedili široko učestvovanje žena kandidata u debatama.

Civilno društvo i domaći posmatrači

„Demokratija u akciji“ (*Democracy in Action* - DiA), koalicija organizacija civilnog društva, predstavlja glavnu domaću grupu posmatrača izbora. Oni su pratili kampanju i izborne pripreme sa 100 „dugoročnih posmatrača“, rasporedila je posmatrače na većini biračkih mesta na dan izbora, a izdali su i nekoliko saopštenja i izveštaja tokom perioda kampanje.

⁴ Uputstvo Nezavisne komisije za medije 2013/03, članovi 2 i 22.

⁵ PDK 34%, LDK 21%, AAK 15%, Samoopredeljenje 13%, AKR 9%, Nisma 6%. Podaci za sve vesti o političkim partijama i njihovim liderima koje su emitovane u svim izdanjima „Vesti“ („Lajmet“, dnevni informativni program vesti u 19:30 sati) između 8. i 27. maja.

⁶ PDK 25%, LDK 21%, AAK 14%, Samoopredeljenje 13%, AKR 13%, NPK 10%, PF 3%.

Na dan izbora, posmatrači iz EU EOM-a videli su po najmanje jednog domaćeg posmatrača prisutnog na 91% biračkih mesta, gde su 31% bile žene. Oni su ocenili njihovo razumevanje procesa kao dobro ili veoma dobro. DiA je bio najčešće prisutna organizacija, viđeni su na 82% biračkih mesta.

Izborni sporovi

Izborni panel za žalbe i predstavke (IPŽP) je nezavisno telo koje su osnovale sudije, a koje je odgovorno za presuđivanje o žalbama koje se odnose na navodne prekršaje u izbornom procesu i na prigovore u vezi sa odlukama CIK-a. Panel je primio ukupno 91 žalbu i prigovor tokom perioda pre i za vreme kampanje. Žalbe koje su se odnosile na to da su neki politički subjekti započeli svoju izbornu kampanju pre njenog zvaničnog početka, odbačene su kao neosnovane, pošto zakon ne određuje precizno taj period, niti zabranjuje aktivnosti kampanje.

Glasanje i prebrojavanje

EU EOM je pratio otvaranje, glasanje i zatvaranje na 510 biračkih mesta u 37 opština. Ovo predstavlja 21,5% od ukupnog broja biračkih mesta na Kosovu⁷.

Vreme otvaranja biračkih mesta je generalno ispoštovano, i EOM je pozitivno ocenio sveukupno obavljanje otvaranja, a i sve procedure koje se na ovo odnose bile su u najvećoj meri sprovedene. Osoblje biračkih centara ocenjeno je kao profesionalno. Birački odbori (BO) su bili uredno prisutni, i posmatrači iz EOM-a ocenili su njihovo ponašanje kao „veoma dobro“ ili kao „dobro“ u 95,3% slučajeva. 17,6% biračkih odbora činile su žene, ali je bilo malo žena koje su predsedavale u tim odborima. Akreditovani posmatrači koji predstavljaju političke subjekte bili su prisutni na većini biračkih mesta. Među njima je bilo 17% žena. Najviše zastupljena partija je bio LDK, prisutan na 80% biračkih mesta, za kojim sledi PDK sa 78% i „Samoopredeljenje“ sa 77%. Posmatrači iz EU izjavili su da su njihovo ponašanje i stav bili generalno veoma profesionalni.

Glasanje je sprovedeno na dobar način na svim posmatranim biračkim mestima. EU EOM je ovo ocenio kao „veoma dobro“ ili „dobro“ u skoro svim slučajevima; transparentnost procesa se takođe dosledno smatra „veoma dobrom“ ili „dobrom“. Posmatrači EU EOM-a su bili u stanju da prate operaciju glasanja bez ometanja ili ograničavanja. Tajnost glasanja bila je garantovana na 93% posmatranih biračkih mesta.

Procedure za obezbeđivanje integriteta glasanja su uglavnom ispoštovane. Međutim, biračko osoblje nije baš uvek proveravalo eventualne tragove nevidljivog mastila, što se desilo u 5% slučajeva, a potvrđivanje identiteta glasača nije obavljeno u 4% slučajeva. Uređenje i raspored na biračkim mestima bili su generalno odgovarajući za obavljanje glasanja i za zaštitu tajnosti glasačkog listića. EU EOM je takođe pratio izvođenje uslovnog glasanja u nekoliko opština i zaključio je da su procedure bile poštovane.

⁷Metoda istraživanja za fazu glasanja je metoda stratifikovanog nasumičnog uzorka. Veličina uzorka je 277 biračkih centara, gde su *strate* (slojevi) 37 od 38 opština na Kosovu; iz bezbednosnih razloga posmatranje nije obavljeno u Zubinom Potoku. Sa nivoom pouzdanosti od 95% i intervalom pouzdanosti od 95%, margina greške je 2.4%.

Prebrojavanje glasova je sveukupno ocenjeno pozitivno i obavljano je na transparentan način. Po rečima posmatrača, volja birača je generalno poštovana, kada je jasna, kao što nalažu međunarodni standardi i kosovski zakoni. Ipak, birački odbori (BO) su ponekad imali poteškoća pri popunjavanju Obrasca za usklađivanje i rezultate (OUR) i pri izračunavanju preferenci za kandidate. Ovo je dovelo do toga da se uveliko kasni sa završetkom prebrojavanja.

Nakon prebrojavanja, EU EOM je pratio prevoz izbornog materijala do odgovarajućih OIK-a i pratio je fazu preuzimanja u 28 OIK-a. Misija primećuje da su integritet i transparentnost operacija garantovani u svim posmatranim opštinskim izbornim komisijama. EU EOM trenutno prati proces verifikacije glasanja izvan Kosova u CIK-u i fazu preuzimanja u CPR-u. Tokom narednih dana EU EOM će nastaviti da prati sabiranje glasova i unošenja u tabele u Centru za prebrojavanje i rezultate u Prištini.

Bilo je nekih izolovanih slučajeva nedozvoljenog obavljanja posla koji su prijavljeni EU EOM-u, i njih su rešavali odgovarajući organi.

Ovo preliminarno saopštenje se objavljuje pre okončanja postupka sabiranja i unošenja rezultata u tabelu, razmatranja mogućih post-izbornih sporova i objavljivanja konačnih rezultata. EU EOM će objaviti konačni izveštaj nakon završetka izbornog procesa. Konačni izveštaj će obuhvatiti i moguće preporuke za poboljšanje budućih izbora.

Elektronska verzija ovog preliminarnog saopštenja dostupna je na Internet stranici misije (www.eueom.eu/kosovo2014). Za dalje informacije, molimo kontaktirajte: Sara Krozijer (Sarah Crozier), službenica EU EOM za odnose sa medijima, Tel.+386 49 761 007, sarah.crozier@eueomkosovo2014.eu

Izborna posmatračka misija Evropske unije
Hotel Swiss Diamond, Priština
